

WSTĘP

Na zjeździe jędrzejowskim, który odbył się bezpośrednio po sejmie elekcyjnym 1575 r., zdecydowano, iż sejm koronacyjny odbędzie się w Krakowie 4 marca 1576 r.¹ Koronacja poprzedzona miała być ślubem Stefana Batorego i Anny Jagiellonki, która zobowiązywała się przenieść swoje prawa do dóbr rodowych na Koronę.

Województwa, obecne na zjeździe jędrzejowskim w dniach 18-28 stycznia 1576 r., od razu obrały swoich posłów na sejm koronacyjny. Tym, które tego nie uczyniły, wyznaczono terminy sejmików na drugą połowę lutego.

Równocześnie prymas Jakub Uchański, który jeszcze nie zrezygnował z kandydatury cesarza Maksymiliana II, zwołał konwokację do Łowicza na 29 lutego i wyznaczył sejm do Warszawy na 9 kwietnia². Coraz więcej jednak szlachty a nawet magnatów przechodziło na stronę Anny i Stefana, przeto starania prymasa nie odniosły skutku³.

Sejm koronacyjny rozpoczął obrady mimo nieobecności Stefana Batorego, którego przyjazd opóźnił się z uwagi na to, iż elekt, omijając ziemie cesarskie i zaśnieżone przełęcze karpackie, podróżował z Węgier do Polski przez Mołdawię, a granicę polską przekroczył pod Śniatyniem 30 marca. Marszałkiem obrany został Andrzej Firlej, starosta sandomierski i niebawem kasztelan lubelski; odegrał on doniosłą rolę, kierując sejmem podczas nieobecności elekta. Przedmiotem wstępnej dyskusji były zobowiązania Stefana Batorego, podjęte w Meggyes na Węgrzech 8 lutego i przywiezione do Polski przez posłów: Emeryka Suliok de Zopor oraz Wojciecha Starzechowskiego i Jana Radziejowskiego. Batory zaprzysiął bowiem przedłożone mu warunki, ale zakwestionował jeden z przepisów Artykułów henrykowskich, mówiący „O wojnie abo ruszeniu pospolitym”, zakazujący trzymania pospolitego ruszenia na miejscu zbornym dłużej niż dwa tygodnie i dzielenia go na części. Elekt stwierdził, iż „Jeśli ustawa podobna nieprzyjacielowi znana będzie, łatwo z niej skorzystać potrafi i my wojnę tak będziemy musieli prowadzić, jak on zechce...”⁴. Uspokojono go jednak, dając mu do zrozumienia, iż jako najwyższy wódz, on będzie o wszystkim decydował (czyli będzie mógł obejść te ograniczenia).

Podjęto więc decyzję na sejmie koronacyjnym, iż owe zobowiązania Stefana należy jak najszybciej oblatować w księgach grodzkich, a także wydrukować i rozesłać poszczególnym województwom i ziemiom. Miało to istotne znaczenie, gdyż od tej właśnie daty 1576 r. obowiązywać poczęły Artykuły henrykowskie.

¹ Por. wyżej nr LXXVIII, p. III: *Confirmatio electionis Stephani in Regem Poloniae*.

² W. Konopczyński, *Chronologia*, s. 142; inne daty podał J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce*, wyd. nowe J.N. Bobrowicza, t. II, Lipsk 1839, s. 78, gdyż prymas Uchański przeniósł potem sejm na dalszy termin (H. Barycz [wyd.], *Kronika z czasów króla Stefana Batorego 1575-1582*. Archiwum Komisji Historycznej PAU, seria II, t. III, ogólnego zbioru tom XV, Kraków 1939, s. 368).

³ Por.: *Jacobi Uchański archiepiscopi Gnesnensis Regni Poloniae primatis litterae, quibus ordines eiusdem Regni ad conventionem generalem convocantur* (A. Pawiński [wyd.], *Początki panowania w Polsce Stefana Batorego 1575-1577 r. Listy, uniwersały, instrukcje. Źródła dziejowe*, t. IV, Warszawa 1877, s. 5-7).

⁴ J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiętników*, t. II, s. 77.

Właściwe już obrady sejmowe — po przybyciu Stefana do Krakowa 23 kwietnia, ślubie z Anną i koronacji, której dokonał nie prymas, lecz biskup kujawski Stanisław Karnkowski 1 maja⁵ — trwały do 29 maja⁶. Przebieg obrad znany jest nam z diariusza i opisów⁷. Dorobek sejmu był znaczny i w większości opublikowany został w *Volumina Legum*⁸; tu uporządkowany został zgodnie z chronologią poszczególnych aktów prawnych.

W niniejszym wydawnictwie zamieszczamy:

- I. *Zobowiązania Stefana Batorego, z Meggyes* (8 lutego 1576)⁹;
- A. *Litterae de praestito iuramento*¹⁰;
- B. *Litterae pactorum et conventorum*¹¹;
- C. *Litterae confirmationis Articulorum Henrico Regi antea oblatorum*¹²;
- D. *Litterae confirmationis generalis*¹³.
- II. *Oznajmienie przyjazdu królewskiego* (5 marca 1576)¹⁴.
- III. *Naznaczenie Koronacji Królewskiej* (10 kwietnia 1576)¹⁵.
- IV. *Innotescentia Stephani Regis* (4 maja 1576)¹⁶.
- V. *Confirmatio generalis* (4 maja 1576)¹⁷.
- VI. *Privilegium generale Terrae Podlachiae concessum* (28 maja 1576)¹⁸.

⁵ Por.: *Ordines Regni Poloniae declarant, episcopum Cuiaviensem primate nolente vel recusante potestatem coronandi Regem habere*, 25 IV 1576 (A. Pawiński, *Początki panowania w Polsce Stefana Batorego*, s. 16—17).

⁶ W. Konopczyński, *Chronologia*, s. 142.

⁷ J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiętników*, t. II; H. Barycz (wyd.), *Kronika z czasów króla Stefana Batorego*.

⁸ VL, t. II, s. 889-930. Wszystkie te akty prawne zaczerpnięte zostały przez wydawców VL z druku: *Constitutie, statuta i przywileje na walnych sejmiech koronnych od roku Pańskiego 1550 aż do roku 1625 uchwalone*. Drukarnia M. Szarffenberga, Kraków 1625, k. 247 i nn.

⁹ Cztery poniżej zamieszczone dokumenty zaopatrzył Stefan Batory w list wierzytelny pt. *Litterae fidei*, treści następującej: „Stephanus Dei gratia electus Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque etc., nec non Transsylvaniae Princeps etc. Reverendissimis, reverendis, illustribus, magnificis et generosis senatoribus ac equestris ordinis viris Andreioviae congregatis, Nobis sincere dilectis. Reverendissimi, reverendi, illustres, magnifici et generosi, Nobis sincere dilecti, salutem et felicitatem. Postquam pacta conventa a magnificis et generosis legatis vestris hic in civitate Nostra Meggyes, octava die Februarii Nobis oblata, publice iureiurando praestito, solenniter confirmata essent, visum est eisdem legatis, duos ex ipsis, magnificum Albertum Starzechowski, succamerarium Leopoliensem etc. etc., generosum Toannem Radzieiowski, in Poloniam celeri cursu praemittere, cum quo Nos quoque fidelem Nobis sincere dilectum, generosum Emericum Suliok, nuncium Nostrum, ad sinceritates vestras amandandum, cum certis mandatis duximus. Eius itaque verbis, quidquid nomine Nostro sinceritatibus vestris dixerit, fidem certam habebunt. Bene valere sinceritates vestras cupimus. Datum in civitate Nostra Meggyes, decima die Februarii, anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo sexto [10 II 1576]. Stephanus electus Rex. Martinus Berzeviceus procancellarius” (VL, t. II, s. 891).

¹⁰ VL, t. II, s. 892-894.

¹¹ VL, t. II, s. 894-896. Zestawienie wszystkich dochowanych tekstów por.: W. Sobociński, *Pakta Konwenta. Studium z historii prawa polskiego*, Kraków 1939, s. 59.

¹² VL, t. II, s. 896-903. Opublikowane one już zostały w niniejszym wydawnictwie na podstawie tekstu przekazanego poselstwu do Paryża celem wręczenia elektowi Henrykowi (por. wyżej nr LXXV, p. VII). Z uwagi na drobne różnice zamieszczony tu został także tekst przedłożony Stefanowi Batoremu.

¹³ VL, t. II, s. 903-905.

¹⁴ Ibidem, s. 889-890.

¹⁵ Ibidem, s. 890.

¹⁶ Ibidem, s. 910-911.

¹⁷ Ibidem, s. 911-915.

¹⁸ A. Pawiński, *Początki panowania w Polsce Stefana Batorego*, s. 18-19, na podstawie MK., t. 114, k. 370.

VII. *Konstytucyje sejmu walnego Koronacyi Królewskiej* (30 maja 1576)¹⁹.

VIII. *[Uniwersalpoborowy, 30 maja 1576]*²⁰.

IX. *Litterae primarum restium ad incolas palatinatus Lanciencensis, a Stephano Rege date* (13 lipca 1576)²¹.

Rychło po zakończeniu obrad sejmowych, 12 czerwca 1576 r. Stefan Batory opuścił Kraków i udał się na północ kraju²². Z działalnością sądową króla wiąże się dekret wydany *de certa Nostra scientia, de consilioque senatorum Nostrorum*, który ma znaczenie ogólne i zasługuje na publikację:

X. *[Stephani Regis decretum, quo declaratur Judaei falsa premi suspicione de necatis Christianorum pueris, Varsaviae 5 lipca 1576]*²³.

¹⁹ VL, t. II, s. 915-930.

²⁰ Ibidem, s. 906-909.

²¹ A. Pawiński, *Początki panowania w Polsce Stefana Batorego*, s. 37-38.

²² H. Barycz, *Kronika z czasów króla Stefana Batorego*, s. 368.

²³ *Akta Metryki Koronnej co ważniejsze z czasów Stefana Batorego 1576-1586*. Zebrał i wydał A. Pawiński, *Źródła dziejowe*, t. XI, Warszawa 1882, s. 1-2, na podstawie MK, t. 113, k. 382.